

Natalia GRĂDINARU

ROLUL MUZEELOR DIN REPUBLICA MOLDOVA ÎN CONSERVAREA, RESTAURAREA ȘI PROMOVAREA CASEI MARI: PERSPECTIVĂ ANALITICĂ

CZU:069.02:398.34

<https://doi.org/10.52603/rec.2024.35.12>

Rezumat

Rolul muzeelor din Republica Moldova în conservarea, restaurarea și promovarea casei mari: perspectivă analitică

Acest articol examinează reprezentarea *casei mari* în muzeele din Republica Moldova, explorând rolul lor în conservarea, salvagardarea și promovarea acestui element reprezentativ al patrimoniului cultural. Prin analizarea diferitelor expoziții muzeale și a abordărilor lor față de *casa mare*, articolul relevă modalitățile prin care aceste instituții contribuie la conservarea culturală a acestui element reprezentativ de patrimoniu și oportunitățile de valorificare a *casei mari* în procesul educațional. În cadrul cercetării au fost utilizate studii de caz din diverse muzee ale republicii, evidențiind metodologiile și narațiunile folosite pentru a sensibiliza publicul la semnificația culturală a casei mari. Reprezentarea *casei mari* în muzeele din Republica Moldova este esențială pentru păstrarea și transmiterea patrimoniului cultural moldovenesc. Prin conservarea și restaurarea acestui spațiu cu puternice valențe culturale, documentarea și cercetarea lor, educarea publicului și promovarea turismului cultural, muzeele contribuie la protejarea unui patrimoniu cultural valoros. Eforturile continue în acest domeniu au un impact profund asupra comunităților locale și vor asigura, fără îndoială, că acest element esențial al patrimoniului nostru cultural va rămâne accesibil și apreciat de generațiile viitoare.

Cuvinte-cheie: muzeu, conservare, restaurare, *casa mare*, patrimoniu arhitectural, educație culturală, turism cultural.

Резюме

Роль музеев Республики Молдова в сохранении, реставрации и популяризации *каса маре*: аналитический взгляд

В данной статье рассматривается представление *каса маре* в музеях Республики Молдова, исследуется их роль в сохранении, спасении и популяризации этого представительного элемента культурного наследия. Анализируя различные музейные выставки и их подходы к *каса маре*, в статье раскрываются способы, с помощью которых эти учреждения способствуют культурному сохранению и охране данного репрезентативного элемента наследия, а также возможности использования *каса маре* в образовательном процессе. В исследовании используются тематические исследования из различных музеев республики, в которых освещаются методологии и повествования, используемые для повышения осведомленности общественности о культурной значимости *каса маре*. Представление *каса маре* в музеях Республики Молдова имеет важное значение для сохранения и передачи молдав-

ского культурного наследия. Сохраняя и восстанавливая это пространство с сильными культурными ценностями, документируя и исследуя их, просвещая общественность и продвигая культурный туризм, музеи вносят свой вклад в защиту ценного культурного наследия. Продолжающиеся усилия в этой области оказывают глубокое влияние на местные сообщества и, безусловно, гарантируют, что этот важный элемент нашего культурного наследия останется доступным и оцененным будущими поколениями.

Ключевые слова: музей, сохранение, реставрация, *каса маре*, архитектурное наследие, культурное образование, культурный туризм.

Summary

The role of museums of the Republic of Moldova in the conservation, restoration and popularization of *casa mare*: an analytical view

This article examines the presentation of *casa mare* in museums of the Republic of Moldova, exploring their role in the preservation, rescue and popularization of this representative element of cultural heritage. By analyzing various museum exhibitions and their approaches to *casa mare*, the article reveals the ways in which these institutions contribute to the cultural preservation and protection of this representative element of heritage, as well as the possibilities for using *casa mare* in the educational process. The study uses case studies from various museums across the Republic to highlight the methodologies and narratives used to raise public awareness of the cultural significance of *casa mare*. The presentation of *casa mare* in museums of the Republic of Moldova is important for the preservation and transmission of the Moldovan cultural heritage. By preserving and restoring this space with strong cultural values, documenting and researching them, educating the public and promoting cultural tourism, museums contribute to the protection of valuable cultural heritage. Continued efforts in this area have a profound impact on local communities and will certainly ensure that this important element of our cultural heritage remains accessible and appreciated by future generations.

Key words: museum, conservation, restoration, *casa mare*, architectural heritage, cultural education, cultural tourism.

Casa mare este un element esențial al patrimoniului cultural, reflectând practicile arhitecturale, structurile sociale și stilurile de viață ale societăților din trecut. Muzeele au un rol semnificativ în conservarea și prezentarea acestor case, oferind vizitatorilor o legătură tangibilă cu moștenirea lor culturală. Acest

articol examinează modul în care muzeele reprezintă casele tradiționale și impactul lor asupra educației și conservării culturale.

Studiul se bazează pe cercetări de teren, analize de literatură de specialitate și interviuri cu experți în muzeologie și arhitectură tradițională. Studiile de caz includ Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală din Chișinău, Muzeul Satului din Chișinău și alte muzee regionale.

Muzeele servesc drept custozii ai patrimoniului cultural, fiind responsabile de conservarea și prezentarea artefactelor, inclusiv a *casei mari* ca loc de păstrare a celor mai valoroase obiecte de artizanat. Aceste capodopere ale artei populare reflectă bogăția și rafinamentul concepției spirituale a predecesorilor noștri, care au creat o civilizație populară inspirată din măreția naturii.

Reprezentarea acestor case în expozițiile muzeale permite explorarea contextului istoric și cultural, oferind perspective asupra tehnicilor arhitecturale și de amenajare a interiorului casei în evoluția dinamicii sociale din trecut. Pentru a realiza acest lucru, muzeele utilizează diverse strategii, inclusiv reconstrucții la scară reală, diorame și prezentări multimedia.

Muzeele joacă un rol important în salvagardarea *casei mari*, un concept care se referă adesea la spațiul principal din ansamblul locuinței tradiționale românești, care reprezintă mediul cultural, valorile estetice și condiția socială a fiecărei familii, purtător de semnificație istorică și culturală. Iată câteva modalități în care muzeele contribuie la acest proces:

Documentarea și cercetarea: muzeele colectează, documentează și cercetează informații despre *casa mare* și contextul ei istoric și cultural. Acest lucru include studii arhitecturale, analize istorice și cercetări etnografice.

Găzduirea de expoziții și evenimente temporare. Mai multe muzee din Republica Moldova organizează expoziții permanente sau temporare care pun în valoare aspecte specifice ale *casei mari*, precum amenajarea și decorul interior, obiceiurile ritualizate în *casa mare* ș.a. Aceste expoziții atrag atenția asupra importanței conservării *casei mari* și pot genera interes și sprijin din partea publicului și a autorităților.

Educație și sensibilizare. La nivel educațional, muzeele își propun dezvoltarea cunoașterii și facilitarea înțelegerii patrimoniului cultural, dezvoltarea și stimularea abilităților, formarea atitudinii și valorilor recreere și stimularea creativității. Educația muzeală este susținută, cu precădere, de raportul direct al vizitatorului cu obiectul, procesul de învățare fiind puternic influențat de interacțiunea participantului cu mediul expozițional (Andrei, Mira 2011).

Programele educaționale ale muzeelor din republică joacă un rol vital în conștientizarea publicului cu privire la importanța *casei mari*. Prin expoziții permanente și temporare, tururi ghidate și ateliere, muzeele educă vizitatorii despre istoria și semnificația acestui spațiu. Asemenea activități contribuie la formarea unei conștiințe colective privind necesitatea conservării patrimoniului cultural.

De-a lungul timpului, rolul educației în muzee este din ce în ce mai mare, întrucât acestea sunt o adevărată sursă de învățare (Candrea, Nechita 2015), suport didactic și o modalitate de dezvoltare între școală și mediu.

Un exemplu de bună practică în ceea ce privește rolul educațional al muzeelor este Muzeul de Etnografie și Istorie Naturală, care organizează în mod regulat evenimente inedite pentru copii, precum: ateliere de încondeiere a ouălor, ateliere de confecționare de cămăși cu alțiță, ateliere de mărtișoare etc.

Aceste evenimente, desfășurate în sala de expoziție „Casa mare”, sunt îndrăgite de copii, așa că mulți dintre ei participă cu plăcere în speranța de a învăța ceva printr-o experiență interactivă.

Comunicarea cu meșterii populari, dansurile și cântecele populare, jocuri formative le oferă copiilor oportunitatea de a cunoaște într-un mod inedit muzeul și expoziția „Casa mare”. Astfel, li s-au transmis în mod non-formal cunoașterea că cele mai importante și frumoase evenimente din viață au loc în *casa mare*.

Un alt exemplu de bună practică privind *casa mare* este cel implementat de Complexul de Meșteșuguri „Arta rustică”. Copiii au ocazia să redescopere piese de mobilier familiare sau textile tradiționale într-un spațiu special amenajat în acest scop, sau să le identifice pe cele pe care nu le-au mai văzut până acum, dar care au o mare valoare istorică și culturală.

În cadrul Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală există o expoziție permanentă dedicată *casei mari*, parte a cărei sală este o reconstituire a acestui spațiu sacru pentru țaran. Conform tradițiilor neamului, aici sunt depozitate cele mai alese țesături, covoare extraordinare, piese de port popular, obiecte de rit, zestrea și unde au loc cele mai importante evenimente și obiceiuri din viața oricărei familii. Elocvente sunt compartimentele „Nunta” și „Jocul”. Pe fundalul unei picturi murale care ilustrează tradiționalul „Joc” sunt expuse costume populare din toate zonele etnografice ale republicii. Obiceiul de scoatere a zestreii din casa miresei completează diversitatea datinilor populare, executat pe fundalul peisajului din zona Codrilor.

Elementele de arhitectură țărănească în lemn și în piatră, reprezentate în pictura murală, denotă ca-

pacitatea omului de a se integra în mediul natural și influența naturii la constituirea specificului național în cultură.

Modelele la scară oferă o altă metodă de a reprezenta casele tradiționale. Aceste miniaturi permit muzeelor să afișeze detalii intricate și să ofere informații contextuale despre aspectul de amenajare a casei mari în diferite regiuni ale republicii, mobilierul și decorul acestui spațiu.

Unele muzee, în lipsa sălilor permanente de expoziție, utilizează detalii ale unor anumite părți ale casei mari, cum ar fi: colțul cu zestre, covorul de pe peretele central, colțul cu laviță sau colțul cu icoană, pentru a reda aspectul autentic al casei mari. Acestea pot fi completate cu peisaje și scene din obiceiuri tradiționale.

Muzeul Satului din Chișinău oferă vizitatorilor o experiență imersivă, prin colecția sa de case tradiționale, inclusiv casa mare. Expoziția în aer liber le permite vizitatorilor să exploreze interiorul și exteriorul caselor tradiționale, asigurând o perspectivă detaliată asupra arhitecturii și vieții cotidiene a satele moldovenești. Muzeul colaborează cu meșteșugari locali pentru a asigura autenticitatea și acuratețea reconstrucțiilor.

Muzeele regionale din Republica Moldova, cum ar fi cele din Orhei și Soroca, includ, de asemenea, expoziții dedicate arhitecturii tradiționale. Acestea prezintă casa mare, utilizând o combinație de artefacte originale, reconstrucții și materiale educaționale pentru a oferi o perspectivă cuprinzătoare asupra moștenirii arhitecturale locale.

Conservarea și restaurarea: muzeele se implică activ în procesul de salvagardare, or *casa mare* era în trecut cea mai spațioasă și cel mai frumos împodobită încăpere. Aici se păstra avuția familiei, se desfășurau cele mai importante ceremonii și ritualuri din viața omului, erau primiți oaspeții. În acest scop, muzeele colaborează activ cu reprezentanții comunității, experți în restaurare pentru a asigura că interioarele să fie păstrate în condiții optime și să se restaureze, utilizând tehnici tradiționale și materiale autentice.

Unele muzee, cum ar fi Muzeul Ținutului Cahul, Casa mare – model din cadrul Complexului de Meșteșuguri „Artă Rustică” (Clișova, Orhei), Muzeul de studiere a ținutului natal din satul Pelinia (raionul Drochia), Muzeul de Istorie și Etnografie din Criuleni ș.a. optează pentru reconstrucții la scară reală a casei mari, oferind o experiență imersivă pentru vizitatori. Aceste reconstrucții se bazează adesea pe cercetări minuțioase și colaborări cu istorici și arhitecți, asigurând acuratețea și autenticitatea.

O incursiune la Expoziția Complexului Etnografic de la Muzeul Ținutului Cahul, unde fiecare

obiect spune o poveste despre viața și cultura popoului român, redă tradiția de construcție a casei tradiționale într-o formă autentică și captivantă.

Vizitând pas cu pas expoziția și etapele date, călătorim prin timp, intrând într-un model autentic de gospodărie țărănească, reprezentând viața de la sfârșitul secolului XIX până la începutul secolului XX. Deschisă publicului din 1991, această căsuță tradițională cu trei încăperi și tindă, hambar, fierărie și beci oferă o atmosferă autentică de epocă.

Fiecare zid vorbește despre măiestria meșterilor din trecut, construite din materiale locale precum lutul, paie și stuf. În intimitatea lumii ce străbate prin geamurile mici, vizitatorii pot admira colecții de port popular, instrumente și obiecte de creație textilă casnică, artă decorativă și obiecte de uz gospodăresc, fiecare reflectând tradițiile și meșteșugurile transmise din generație în generație.

Prin aceste activități, muzeele nu doar că protejează și promovează patrimoniul arhitectural, dar contribuie și la păstrarea memoriei culturale și la transmiterea acestuia generațiilor viitoare.

În viitor, muzeele s-ar putea implica în următoarele acțiuni, menite a salvagarda, promova și conserva spațiile destinate casei mari prin următoarele modalități:

Promovarea turismului cultural. Muzeele ar putea atrage mai mulți turiști interesați de patrimoniul cultural și istoric, promovând *casa mare* ca obiectiv turistic. Această activitate nu numai că va contribui la promovarea și conservarea casei mari, dar ar genera și resurse financiare necesare pentru proiectele de conservare.

Crearea de parteneriate și colaborări. Muzeele ar putea colabora cu alte instituții culturale, guvernamentale și non-guvernamentale pentru a promova *casa mare*. Asemenea parteneriate pot include finanțări, granturi și proiecte comune de restaurare.

Perspective viitoare. Utilizarea tehnologiei moderne, cum ar fi realitatea augmentată (AR) și realitatea virtuală (VR), va oferi oportunități noi și inovatoare pentru reprezentarea *casei mari* în muzee. Aceste tehnologii pot îmbunătăți experiența vizitatorilor, oferind tururi interactive și reconstrucții digitale detaliate.

Concluzii

Reprezentarea *casei mari* în muzeele din Republica Moldova este esențială pentru păstrarea și transmiterea patrimoniului cultural moldovenesc. Prin conservarea și restaurarea acestui spațiu cu puternice valențe culturale, documentarea și cercetarea lor, educația publicului și promovarea turismului cultural, muzeele contribuie la protejarea unui patrimoniu cultural valoros. Eforturile continue în

acest domeniu au un impact profund asupra comunităților locale și, cu siguranță, vor asigura că acest element esențial al patrimoniului nostru cultural va rămâne accesibil și apreciat de generațiile viitoare. Acest articol subliniază importanța complexă și variată a muzeelor în protejarea patrimoniului arhitectural, oferind un cadru pentru viitoare cercetări și acțiuni în domeniul conservării culturale.

Referințe bibliografice

Andrei R. I., Mira A. E. 2011. Muzeul se prezintă. În: Sesiunea de comunicări științifice „Marketingul și educația în muzee”. Sibiu, 6-7 octombrie, 2011. Muzeul Civilizației Populare Tradiționale „Astra”. Editura: Museum, Sibiu.

Avrami E., Mason R. 2000. Values and Heritage Conservation. Research Report The Getty Conservation Institute. Los Angeles.

Candrea A. N., Nechita F. 2015. Interpretarea și promovarea patrimoniului cultural în muzee. Universitatea Transilvania.

ICOMOS. 2020. (International Council on Monuments and Sites). Principles for the Conservation of Heritage Sites.

Postolachi E. 2007. Casa mare – funcții și decor. În: Buletinul Științific al Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală a Moldovei. Vol. 7 (20), p. 34-44.

Webografie

<https://muzeulcahul.md/expozitii/gospodaria-taranului-basarabean/> (vizitat 30.03.2024).

<https://www.muzeu.md/> (vizitat 24.06.2024).

<https://secbcm.gov.md/rom/muzeul-de-istorie-si-etnografie-soroca-1> (vizitat 24.06.2024).

<https://rusticart.md/> (vizitat 24.06.2024).

Natalia Grădinaru (Chișinău, Republica Moldova). Doctor în istorie, Institutul Patrimoniului Cultural.

Наталья Грэдинару (Кишинев, Республика Молдова). Доктор истории, Институт культурного наследия.

Natalia Gradinaru (Chisinau, Republic of Moldova). PhD in History, Institute of Cultural Heritage.

E-mail: gradinarunatalia23@gmail.com

ORCID: 0000-0002-8144-5997

Foto 1. Fetiță țesând în cadrul Târgului Național al Covorului „Covorul Dorului”. Ediția a X-a, 2023. Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală din Chișinău. <https://www.muzeu.md/12804/> (vizitat 19.06.2024).

Foto 2. Grup de femei din cadrul comunității „Șezătoarea Basarabia” în cadrul expoziției permanente „Casa Mare” a Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală din Chișinău. <https://www.muzeu.md/atelierul-martisorul-simbol-al-primaverii/> (vizitat 19.06.2024).

Anexă

Foto 3. Dr. Varvara Buzilă în cadrul expoziției permanente „Casa Mare” a Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală din Chișinău. <https://muzeu.md> (vizitat 19.06.2024).

Foto 4. Copii în vizită la Complexul de Meșteșuguri „Arta Rustică”, expoziția permanentă „Casa Mare”. <https://rusticart.md/turism/> (vizitat 19.06.2024).

Foto 5. Atelier de confecționare a măștișoarelor desfășurat în cadrul expoziției permanente „Casa Mare” a Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală din Chișinău. <https://www.muzeu.md/atelier-de-confecționare-a-martisoarelor/> (vizitat 19.06.2024).